

STORTINGET

Innst. 367 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:115 S (2024–2025)

**Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om
Representantforslag fra stortingsrepresentantene
Kathy Lie, Grete Wold, Marian Hussein, Ingrid
Fiskaa og Birgit Oline Kjerstad om en helhetlig
bibliotekpolitikk og et bibliotekløft for hele landet**

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for en helhetlig, nasjonal bibliotekpolitikk og komme tilbake til Stortinget på egnet vis. Planen må vise bredden i bibliotekets samfunnsoppgaver og hvordan ulike politiske felt inngår i den samlede bibliotekpolitikken. Planen må også definere statlige oppgaver etter lov om folkebibliotek.
2. Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 foreslå en ordning som sikrer felles innkjøp av redaktørstyrte medier og felles bibliotektransportordning i hele landet.
3. Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som evaluerer og følger opp nåværende og tidligere lesesatsinger med særlig blick på hva som kan innføres av varige og langsiktige tiltak for å fremme lesing i hele befolkningen. Blant tiltakene det bør ses særlig på, er krav til bemannede skolebibliotek, skjerm vs. papirbok i skolen og ulike lesetiltak gjennomført lokalt og regionalt av ulike aktører. Utvalget skal også anbefale hvor et samlet ansvar for kompetanseheving, forskning, statistikk og videreutvikling

bør ligge for å sikre langsiktighet og forutsigbarhet og treffe bredt.

4. Stortinget ber regjeringen sikre at nasjonal statistikk for skolebibliotek i grunnskolen og i den videregående skolen samles og forbedres, slik at formålet til forskriften om skolebibliotek i opplæringslova oppfylles.
5. Stortinget ber regjeringen sikre at nye anbefalinger til modell for folkebibliotekenes utlån av digitale medier fra Nasjonalbiblioteket kommer på plass.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen inviterte til å sende inn skriftlige høringsinnspill i saken. De ni høringsinnspillene er, sammen med sakens andre dokumenter, tilgjengelig gjort på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åse Kristin Ask Bakke, Mona Nilsen og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Turid Kristensen og fung. leder Tage Pettersen, fra Senterpartiet, Åslaug Sem-Jacobsen og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal, fra Sosialistisk Venstreparti, Kathy Lie, og fra Venstre, Naomi Ichihara Røkkum, viser til representantforslaget. Der tas det utgangspunkt i bibliotekene og deres rolle som møteplass og tilbyder av

informasjon og kunnskap. Bibliotekene er sentrale møteplasser, men det argumenteres for at økonomien og den nasjonale politikken ikke har «fulgt like godt med i timen». Derfor skal det være behov for et bibliotekløft.

Komiteen merker seg at forslagsstillerne på dette grunnlag argumenterer for at det er behov for en plan for en helhetlig, nasjonal bibliotekpolitikk, samt en ordning som sikrer felles innkjøp og distribusjon. Det argumenteres også for bibliotekenes rolle i lesesatsning, og at skolebibliotek og folkebibliotek ses i sammenheng.

Komiteen viser til at kultur- og likestillingsministeren i brev datert 1. april 2025 til komiteen redegjør for sitt syn på forslagene. Statsråden understreker sitt syn på bibliotekenes viktige rolle i samfunnet og demokratiet. Det vises til leselyststrategien Sammen om lesing, som ble lagt frem i 2024.

Statsråden viser videre til stortingsmeldingen om bibliotek som kom i 2008–2009, og flere bibliotekstrategier som har kommet siden (2015, 2020, 2023). Det jobbes for tiden med en ny strategi, som forventes å gjelde fra 2026.

Statsråden viser videre til at innkjøp av redaktørstyrte medier har flere sider. Det er positivt at flere leser slike, men samtidig er mediene avhengige av brukerbetaling. Derfor vil dette bli sett nærmere på av statsråden. Transport av bøker er i utgangspunktet et fylkeskommunalt ansvar, og statsråden påpeker at det ikke er et mål å øke transporten, men heller at lånerne skal få tilgang til det materialet de trenger uten at det skal innebære store kostnader.

Statsråden har videre innhentet kunnskapsministerens syn på forslagene om lesesatsinger og skolebibliotek. Det vises til Meld. St. 34 (2023–2024), som er tydelig på tiltak for å bedre elevens leseferdigheter. Det vises også til utviklingen i skolebibliotekene.

Statsråden viser til slutt til oppfølgingen av et enstemmig anmodningsvedtak om å utrede om det er mulig å fastsette bestemmelser for bibliotekene om digitalt utlån av digitale verk. Dette jobbes det med.

Komiteen har mottatt en rekke høringsuttalelser om saken. Mange av innspillene uttrykker bekymring for nedgang i lesing i befolkningen, og flere for tilstanden for bibliotek og finansieringen av disse. De fleste høringsuttalelsene er opptatt av å sikre lesernes tilgjengelighet til bøker og annet innhold.

Komiteen viser til at bibliotekene er en grunnleggende infrastruktur for demokrati, kunnskap, kultur og integrering. De er viktige institusjoner i lokalsamfunnet og på skoler, som tilbyr åpne møteplasser, de er bemannet med kompetente ansatte og har tilgang på et bredt utvalg av litteratur og andre medier.

Komiteen viser til at norske bibliotek er svært populære i befolkningen. Utlånet av bøker gikk opp med

5,4 pst. fra 2023 til 2024, ifølge SSB sin statistikkbank. Økningen ses særlig i utlån av barnebøker. Besøkstallene går også opp i nesten alle fylker, og opptil flere fylker har doblet sine besøkstall siden 2017. Særlig barn og unge bruker bibliotekene, og i 2023 oppga 69 pst. av ungdom i alderen 9–15 år at de benyttet seg av folkebibliotekene. Den årlige innbyggerundersøkelsen viser også at bibliotekene er en av de offentlige tjenestene som folk var mest fornøyd med i 2023, ved siden av tjenester for brannvesen, offentlige museer og teatre.

Derfor er det, ifølge komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, bekymringsfullt når Bibliotekarforbundet i sitt høringsvar peker på at siden 2024 har over 40 kommuner redusert bibliotektilbudet, og at både folkebibliotek og skolebibliotek rammes. Statistikken for 2024 viser at Norge hadde lavere bemanning og følgelig lavere besøkstall og utlån enn våre naboland. I en tid der man trenger mer tilgang til kunnskap og felles møteplasser, og der usanne nyheter sprer om seg, er bibliotekene stadig viktige, men likevel truet.

Flertallet vil understreke at dersom man forventer at bibliotekene skal fortsette å ivareta alle disse godene, er man avhengig av at de finnes der folk bor og lever livene sine, og at de er bemannet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre slutter seg til intensjonene i representantforslaget og deler bekymringene som reises. Samtidig er det beklagelig at regjeringen bruker lang tid på å følge opp eget løfte om ny bibliotekspolitikk som skal gjelde fra 2026, og et enstemmig anmodningsvedtak om å utrede om det er mulig å fastsette bestemmelser for bibliotekene om digitalt utlån av digitale verk.

Disse medlemmer mener det er viktig å legge til rette for leseinteresse og leseferdigheter så tidlig som mulig. Bibliotekene har en viktig rolle som møteplass og for å gi leseglede, og må styrkes ytterligere.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener det er viktig å styrke bibliotekenes rolle som en viktig samfunnsaktør i lokalsamfunnene og som bidragsyter i et nasjonalt leseløft, blant annet ved å styrke innkjøpsordningene.

Når det kommer til tiltak for å sikre tilgang til redaktørstyrte medier, mener disse medlemmer at justeringer i pressestøtten for blant annet å tilgjengeliggjøre nyheter for flere er et riktigere verktøy enn å gi bibliotekene denne oppgaven.

Disse medlemmer anerkjenner og understreker den viktige rollen bibliotekene spiller, og at de er en viktig bidragsyter innen en rekke ulike samfunnsoppgaver innenfor ulike sektorer. Disse medlemmer ber

regjeringen komme tilbake med en plan for en samlet gjennomgang av bibliotekutvikling og bibliotekpolitikk.

Disse medlemmer peker på at den nasjonale bibliotekstrategien går ut i 2025, og ber regjeringen prioritere arbeidet med en plan for hvordan bibliotekenes nye oppgaver skal innlemmes i en bibliotekpolitikk som skal gjelde fra 2026, og hvordan andre aktuelle departementer og forvaltningsnivåer kan inkluderes i arbeidet.

Disse medlemmer mener at bibliotekene er en viktig aktør i arbeidet med økt lesing, og må kunne tilby litteratur på ulike formater for å få enda flere til å lese, uavhengig av bakgrunn eller bosted.

Disse medlemmer ber regjeringen sørge for at det blir utarbeidet nye anbefalinger og modeller for kjøp og utlån av digitale medier som sikrer opphavsrett og vederlagsmodeller, og at alle berørte parter ivaretas.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til partiets merknad i Innst. 461 L (2022–2023) – bokloven:

«Komiteens medlemmer fra Høyre slutter seg til departementets beskrivelse av bibliotekene som sentrale aktører for å formidle mangfold, bredde og tilgang til litteraturen. Bibliotekene er knyttet til feltet som bokloven skal regulere, og er viktige interessenter på vegne av leserne.

Disse medlemmer merker seg at det blir innført leveringsplikt for forhandler av både papirbøker, e-bøker og digitale lydbøker, og at departementet presiserer at dette bare gjøres gjeldende overfor media som blir frivillig registrert i en distribusjonstjeneste for salg av bøker, slik at åndsverkslovens regler om enerett til spredning etterfølges.

Disse medlemmer mener at den frivillige registreringen i en distribusjonstjeneste også kan gi bibliotekene rett til kjøp med påfølgende utlån av digitale eksemplarer etter den fysiske utlånsmodellen, og ber departementet om å utforme forskriften slik at den presiserer dette.

Disse medlemmer mener at bibliotekenes rett til utlån også må gjelde for e-bøker og e-lydbøker, og registrerer at man nå har utlånsystemer som sikrer at opphavernes rettigheter oppfylles.

Disse medlemmer understreker at det fremdeles vil være forhandlinger om betingelsene for digitale utlån, særlig etter fastprisperiodens utløp.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre fremmer med bakgrunn i dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig sikre at folkebibliotekene har rett til å kjøpe og låne ut e-bøker og e-lydbøker.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at levende bokmarked er en forutsetning for å legge grunnlaget for en lesende be-

folkning. Med nye lesevaner, nye sjangre, nye formater og nye formidlingsmåter er det avgjørende at bibliotekets tilbud er oppdaterte. Dessverre er spørsmålet om hvordan utlån av e-bøker og lydbøker skal organiseres, ikke løst.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gi Nasjonalbiblioteket i oppdrag å igangsette samtaler med Den norske Forleggerforening for å komme fram til oppdaterte utlånsmodeller.»

Medlemene i komiteen fra Senterpartiet og Venstre meiner det er viktig å sjå folkebiblioteka og skulebiblioteka i samanheng som delar av ein samla innsats for å fremje leselyst. Eit tettare samarbeid mellom desse institusjonane kan bidra til meir heilskaplege og tilgjengelege tilbod for barn og unge, og sikre at fleire får eit nært og positivt forhold til litteratur frå tidleg alder. Ein nasjonal rettleiar vil gjere tiltaka i lese-lyststrategien meir konkrete og enklare å gjennomføre for kommunar, skular og bibliotek, og bidra til at gode døme og røynsler kan bli delte og spreidde. Desse medlemmene meiner òg at ein slik rettleiar kan styrkje det lokale engasjementet og mobilisere fleire aktørar i arbeidet med å bygge ein sterk lesekultur. Leselyst er eit viktig grunnlag for både læring, kulturell deltaking og livslang danning. Desse medlemmene legg difor fram følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa lage ein rettleiar for leselyst der folkebiblioteka og skulebiblioteka blir sett i samanheng. Tiltak frå leselyststrategien må bli gjort tydelegare slik at dei kjem barnehagebarn, skuleelevar og lokalsamfunn i heile landet til gode.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet over flere år har støttet tiltak for mer bruk av trykte skolebøker, og lagt vekt på at lesing og skriving er grunnlaget for all videre læring. Det vises videre til Innst. 263 S (2023–2024) jf. Dokument 8:92 S (2023–2024) Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag om et lærebokløft og mindre og bedre regulert skjermbruk i skolen, hvor det står:

«Komiteen peker på at det følger av dagens opplæringslov at alle elever skal ha tilgang til et skolebibliotek, og at denne rettigheten også videreføres i den nye opplæringsloven som trer i kraft høsten 2024. Komiteen mener at skolebibliotekene har en sentral rolle i å gi norske elever god leseopplæring, da forskning viser at systematisk bruk av skolebibliotek kan bidra positivt til bedre leseferdigheter og elevenes læring, samtidig som det bidrar til å utjevne sosiale forskjeller.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre mener at skolebibliotekene bidrar til å fremme barn og unges leselyst.

Skolebibliotekene er viktige samarbeidspartnere for lærerne for å sikre seg at elevene lærer å lese og får god leseopplæring, og vil i likhet med forslagsstillerne i representantforslaget advare mot at skolebibliotekenes rolle svekkes i forskriftene til opplæringslova.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at i Sverige er både skole- og folkebibliotekene sterkere forankret i lov- og planverk, noe som igjen bidrar til at det er større satsing på bibliotek i både årsverk og innkjøp. I rapporten «Folkebibliotekloven – hva førte den til», som kom ut i 2023, vises det til at når norske folkebibliotek sammenlignes med tilsvarende institusjoner i Danmark, Sverige og Finland, har de høyere bemanning enn hos oss i Norge. Dette reflekteres også i form av høyere besøkstall og utlån i disse landene.

Dette medlem viser til at statsråden i sitt svarbrev peker på at det i løpet av inneværende år skal meisles ut en ny bibliotekpolitikk som skal gjelde fra 2026. Svært mange av høringsinstansene peker på at det er avgjørende at dette samles i en overordnet plan for nasjonal bibliotekpolitikk, som definerer bibliotekenes oppgaver i en ny tid.

Statsråden viser til stortingsmelding om bibliotek som er 17 år gammel (St.meld. nr. 23 (2008–2009)). Mye har endret seg i løpet av denne tida. Det er helt andre utfordringer, helt annet landskap, helt andre forutsetninger og helt andre forventninger. Det er derfor på tide med en ny gjennomgang, som nettopp plasserer bibliotekene i det landskapet vi befinner oss i nå, og der Stortinget får anledning til å diskutere hvordan en ny bibliotekpolitikk best kan se ut.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for en helhetlig, nasjonal bibliotekpolitikk og komme tilbake til Stortinget på egnet vis. Planen må vise bredden i bibliotekets samfunnsoppgaver og hvordan ulike politiske felt inngår i den samlede bibliotekpolitikken. Planen må også definere statlige oppgaver etter lov om folkebibliotek.»

Dette medlem viser til at vi lever i en tid der mediebildet blir stadig mer fragmentert, og ulike generasjoner og grupperinger i samfunnet finner informasjon og nyheter på helt ulike arenaer og plattformer. I dette bildet spiller bibliotekene en viktig rolle som tilbydere av informasjon, og som opplæring i kildekritikk. Både Ekstremismekommisjonen og Ytringsfrihetskommisjonen peker på redaktørstyrte medier som svært viktige i denne sammenheng. I en fremtidig bibliotekpolitikk må det sikres at bibliotekene får støtte og mulighet til å gi befolkningen, og særlig barn og unge, tilgang til re-

daktørstyrte medier. I denne sammenheng er felles innkjøp og transport av stor betydning.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 foreslå en ordning som sikrer felles innkjøp av redaktørstyrte medier og felles transportordning i hele landet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre vil understreke at det er velkjent at noe av det aller mest effektive man kan gjøre for å sikre en befolkning som er gode lesere, er å legge til rette for at de leser mye, særlig på fritiden. Det er ingen institusjoner som er bedre til dette enn bibliotekene. Både folke- og skolebibliotek spiller også viktige roller i språkopplæring, kompetanse på kildebruk, bruk av data og nye kanaler, og integrering.

Disse medlemmer mener det ligger mange gode intensjoner i regjeringens Leselyststrategi, men at den dessverre mangler de langsiktige tiltakene og det nødvendige kunnskapsgrunnlaget for å få på plass et varlig løft for lesingen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Norsk bibliotekforening i sitt hørings svar peker på at for at man skal få flere til å lese, må flere få veiledning inn i litteraturen. Det gjøres best gjennom langsiktige ansettelser og stabil bemanning.

Dette medlem viser til at Sverige ikke bare har hatt en SOU (tilsvarende våre NOU) som grunnlag for sin satsing på skolebibliotek, men også fulgt opp med både lovendringer og økonomi. Det er nå pålagt at alle skoler skal ha et bemannet skolebibliotek. I april i år kom også nyheten om at det settes av nær en halv milliard svenske kroner til skolebibliotekene i Sverige.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til høringsinnspillet til Hovedorganisasjonen Virke, som mener at representantforslaget tar opp viktige problemstillinger knyttet til lesing. Som organisasjon for arbeidsgivere ser de en tydelig utfordring med svake leseferdigheter, og peker på at det er behov for en betydelig styrking av lesetiltak for voksne. De ber derfor om at voksne inkluderes i eksisterende lesestrategier.

Det støttes av disse medlemmer, som på denne bakgrunn fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som har som mandat å foreta en helhetlig gjennomgang av lesing i hele befolkningen og komme med konkrete forslag til å utvide lesestrategien til en varig satsing.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en redegjørelse som omfatter en statusgjennomgang av statistikken for skolebibliotek i grunnskolen og videregående skole, inkludert en plan for framtidig bruk og innsamling.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige tiltak for å styrke skolebibliotekenes økonomi og rolle på skolene, og med en vurdering av om en eventuell lovfesting av at alle skoler skal ha et bemannet skolebibliotek.»

Dette medlem merker seg med bekymring at mange kommuner fortsatt kutter i bibliotektilbudet. Dette er en uheldig utvikling som understreker behovet for en helhetlig og styrket nasjonal bibliotekpolitikk. Dette medlem understreker at mange bibliotek nå befinner seg i en krevende situasjon.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen så snart som mulig sikre at folkebibliotekene har rett til å kjøpe og låne ut e-bøker og e-lydbøker.

Forslag fra Senterpartiet og Venstre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringa lage ein rettleiar for lese-lyst der folkebiblioteka og skulebiblioteka blir sett i samanheng. Tiltak frå lese-lyststrategien må bli gjort tydeligare slik at dei kjem barnehagebarn, skuleelevar og lokalsamfunn i heile landet til gode.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som har som mandat å foreta en helhetlig gjennomgang av lesing i hele befolkningen og komme med konkrete forslag til å utvide lesestrategien til en varig satsing.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en redegjørelse som omfatter en statusgjennomgang av statistikken for skolebibliotek i grunnskolen og videregående skole, inkludert en plan for framtidig bruk og innsamling.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for en helhetlig, nasjonal bibliotekpolitikk og komme tilbake til Stortinget på egnet vis. Planen må vise bredden i bibliotekets samfunnsoppgaver og hvordan ulike politiske felt inngår i den samlede bibliotekpolitikken. Planen må også definere statlige oppgaver etter lov om folkebibliotek.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 foreslå en ordning som sikrer felles innkjøp av redaktørstyrte medier og felles transportordning i hele landet.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige tiltak for å styrke skolebibliotekenes økonomi og rolle på skolene, og med en vurdering av om en eventuell lovfesting av at alle skoler skal ha et bemannet skolebibliotek.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen gi Nasjonalbiblioteket i oppdrag å igangsette samtaler med Den norske Forleggerforening for å komme fram til oppdaterte utlånsmodeller.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 20. mai 2025

Grunde Almeland

leder

Silje Hjemdal

ordfører

**DET KONGELIGE
KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

25/1455-

1. april 2025

Dokument 8:115 S (2024/2025) - representantforslag om en helhetlig bibliotekspolitikk og et biblioteksløft for hele landet

Jeg viser til brev av 19. mars 2025 der Stortingets familie- og kulturkomite ber om kultur- og likestillingsministerens vurdering av Dokument 8:115 S (2024/2025) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kathy Lie, Grete Wold, Marian Hussein, Ingrid Fiskaa og Birgit Oline Kjerstad om å greie ut en helhetlig bibliotekspolitikk og et biblioteksløft for hele landet.

Forslaget er som følger:

1. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for en helhetlig, nasjonal bibliotekpolitikk og komme tilbake til Stortinget på egnet vis. Planen må vise bredden i bibliotekets samfunnsoppgaver og hvordan ulike politiske felt inngår i den samlede bibliotekpolitikken. Planen må også definere statlige oppgaver etter lov om folkebibliotek.
2. Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2026 foreslå en ordning som sikrer felles innkjøp av redaktørstyrte medier og felles bibliotektransportordning i hele landet.
3. Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som evaluerer og følger opp nåværende og tidligere lesesatsinger med særlig blick på hva som kan innføres av varige og langsiktige tiltak for å fremme lesing i hele befolkningen. Blant tiltakene det bør ses særlig på, er krav til bemannede skolebibliotek, skjerm vs. papirbok i skolen og ulike lesetiltak gjennomført lokalt og regionalt av ulike aktører. Utvalget skal også anbefale hvor et samlet ansvar for kompetanseheving, forskning, statistikk og videreutvikling bør ligge for å sikre langsiktighet og forutsigbarhet og treffe bredt.

4. Stortinget ber regjeringen sikre at nasjonal statistikk for skolebibliotek i grunnskolen og i den videregående skolen samles og forbedres, slik at formålet til forskriften om skolebibliotek i opplæringslova oppfylles.
5. Stortinget ber regjeringen sikre at nye anbefalinger til modell for folkebibliotekenes utlån av digitale medier fra Nasjonalbiblioteket kommer på plass.

Innledningsvis understreker jeg at regjeringen er opptatt av bibliotekenes viktige rolle i det norske samfunn og demokrati. Bibliotekene er grunnleggende for formidling av litteratur, som sentre for informasjon og kunnskap, og som møteplass og inkluderende og gratis tilbud for alle, uavhengig av alder, sosioøkonomisk status eller geografi. I et leselystperspektiv er skolebibliotekene og folkebibliotekene særdeles viktig, noe som gjenspeiles i regjeringens leselyststrategi *Sammen om lesing*, som ble lagt fram i 2024. Nasjonalbiblioteket er statens utviklingsorgan for biblioteksektoren, og bidrar til utvikling og styrking av landets folke- og fagbibliotek. Nasjonalbiblioteket forvalter og tildeler prosjekt- og utviklingsmidler til folkebibliotekene, og har ansvar for å følge opp utvidet nasjonal bibliotekstrategi, samt tiltak i leselyststrategien.

Under svarer jeg på representantenes forslag i nummerert rekkefølge. Jeg har innhentet innspill fra Kunnskapsministeren i forbindelse med representantforslag nr. 3 og 4.

1. Helhetlig, nasjonal bibliotekpolitikk

Folkebibliotekenes og fylkesbibliotekenes virksomhet er forankret i Lov om folkebibliotek, og statlige bibliotekoppgaver reguleres av folkebiblioteklovens *Kapittel IV. Statlige oppgaver*.

De siste 15 årene har den nasjonale bibliotekpolitikken kommet til uttrykk gjennom en stortingsmelding og flere bibliotekstrategier. St.meld. nr. 23 (2008-2009) om bibliotek framhevet bibliotekene som kunnskapsinstitusjoner, sosiale møteplasser og kulturarenaer i en tid med økende digitalisering. Stortingsmeldingen slo fast at folkebibliotekene har en nøkkelrolle i arbeidet med å styrke og formidle norsk skriftkultur og litteratur, og at bibliotekene er viktige samarbeidspartnere i arbeidet for å styrke leseopplæringen. Meldingen beskrev det nasjonale biblioteknettverket, Nasjonalbibliotekets mandat og oppgaver, og ansvarsfordelingen mellom statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. I årene etterpå har bibliotekansvaret hos tidligere ABM-utvikling, Det flerspråklige bibliotek og Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek blitt innlemmet i Nasjonalbiblioteket. I forlengelse av stortingsmeldingen i 2009 ble også Lov om folkebibliotek endret i 2013. I lovens formålsparagraf ble det da slått fast at bibliotekene skal drive aktiv formidling.

Den første nasjonale bibliotekstrategien ble lagt fram i 2015 og hadde varighet ut 2018. I 2019 ble *Rom for demokrati og dannelse* - bibliotekstrategien for 2020-2023 lagt fram. Denne strategien ble senere forlenget ut 2024, og i september 2023 ble det lagt fram en utvidet bibliotekstrategi - *Rom for demokrati og dannelse* for perioden ut 2025. Bibliotekstrategiene har blant annet bidratt til å utvikle bibliotekene som sosiale møteplasser, som aktive formidlere av litteratur, kunnskap og kulturarv, og som relevante kunnskapsinstitusjoner som skal bidra til folkeopplysning og dannelse i befolkningen. Gjeldende bibliotekstrategi skal

bidra til å styrke bibliotekenes arbeid med å fremme leselyst og bygge lesekultur, og å styrke infrastrukturen for bibliotekene. Siden den første nasjonale bibliotekstrategien ble lagt fram for ti år siden har det skjedd en positiv utvikling i bibliotekene, som følge av blant annet nasjonal politikk.

En ekstern evaluering av bibliotekstrategien for 2015-2018 ble lagt fram i 2019. De påfølgende bibliotekstrategiene for årene fra 2020 og ut 2025 skal etter planen oppsummeres og evalueres i 2026.

Regjeringen vil i løpet av inneværende år meisle ut en ny bibliotekpolitikk som skal gjelde fra 2026. En vurdering av bredden i bibliotekenes samfunnsoppgaver vil inngå i dette arbeidet. Nasjonalbiblioteket, som statens utviklingsorgan for bibliotekene, vil ha en sentral rolle i arbeidet. Ett av hovedmålene til Nasjonalbiblioteket, slik det framgår av Kultur- og likestillingsdepartementets budsjettproposisjon, er å *bidra til at biblioteksektoren styrkes som formidler av litteratur, kunnskap og kulturarv, og legge til rette for at folkebibliotekene blir aktuelle og uavhengige møteplasser og arenaer for offentlig samtale og debatt.*

2. Felles innkjøp av redaktørstyrte medier og felles bibliotektransportordning i hele landet

Jeg er i utgangspunktet positiv til initiativ som kan bidra til økt bruk av redaktørstyrte medier i befolkningen. Det er ikke gratis å produsere journalistisk innhold av høy kvalitet. Mediene er avhengig av brukerbetaling for å kunne gi befolkningen et mangfoldig og troverdig medietilbud. I dag er Norge i verdenstoppen når det gjelder digital brukerbetaling og dette er essensielt for at mediene skal lykkes i overgangen fra papiravis til digitale produkter. Det er viktig at potensielle nye tiltak for økt gratis tilgang ikke begrenser medienes mulighet eller evne til å skaffe brukerinntekter. Vi må derfor ha det i mente når vi ser på ulike ordninger for gratis innhold.

I arbeidet med de fireårige styringssignalene har vi bedt Medietilsynet se spesifikt på tiltak for å få til økt nyhetsbruk blant barn og unge som har lav betalingsvilje og -evne. Jeg vil derfor komme tilbake til dette når vi legger fram de fireårige styringssignalene og i den kommende strategien for å styrke befolkningens motstandskraft mot desinformasjon.

En ordning for felles innkjøp av redaktørstyrte medier er ikke utredet og kan potensielt være kostbar. Som med alle andre tiltak krever det en grundig utredning, i tråd med utredningsinstruksen, og vurdering opp mot andre tiltak før det eventuelt settes av penger i budsjettet.

Spørsmål om subsidiering eller statlig finansiering av en transportordning dukker opp med jevne mellomrom, spesielt gjelder dette transport i Nord-Norge. Det er viktig å understreke at det er hver enkel fylkeskommune som kjøper transportordning til sitt distrikt. Transportordningen er ikke en felles ordning. Fylkeskommunen står fritt til å velge hvilken transportør de vil bruke til bibliotektransport. Fylkeskommunens ansvar for fjernlån er forankret i lov om folkebibliotek § 6.

Tall som er samlet inn fra fylkesbibliotekene i [Rapport om folkebibliotekenes fjernlån](#) viste at kostnaden til transporttjenester i de sørligste fylkene (fra Trøndelag og sørover) var om lag 30 millioner kroner i 2022. Skulle ordningen også omfatte de tre nordligste fylkene ville kostnadene trolig blitt dobbelt så høye. Transportkostnader har også hatt en sterk prisstigning de siste årene.

En felles nasjonal statlig finansiert transportordning for fjernlån ble vurdert og kommentert i Nasjonal bibliotekstrategi 2015 – 2018; *Transport av fjernlånsmateriell utgjør en stor kostnad for bibliotekene. Det har ved flere anledninger blitt foreslått av aktører i biblioteksektoren at staten skal ta ansvar for en nasjonal transportordning. Bibliotektransport tilbyr bibliotekene frakt av fjernlånsmateriell. Bibliotektransport leverer sine tjenester til fylkeskommunene etter anbudskonkurranser. Dette er en tjeneste der deltakerne kan oppnå gevinst med å slå seg sammen om anbud. Det bør være et mål at lokal og regional kunnskap danner grunnlaget for transportordninger på tvers av forvaltningsnivåer og kommunegrenser. Økonomisk er det fordelaktig med flere aktører på begge sider av bordet i forbindelse med anbud om transporttjenester. På denne bakgrunn vil ikke departementet etablere en nasjonal transportordning. Transportordninger for bibliotekene er en del av de kommunale og regionale driftsoppgavene, der det i dag finnes løsninger som fungerer tilfredsstillende. Det er et eksisterende marked med flere aktører som tilbyr tjenesten til kommunene og fylkeskommunene.*

Etter at fylkesbibliotekene i 2022 la fram rapporten om folkebibliotekenes fjernlån har Nasjonalbiblioteket arbeidet systematisk sammen med bibliotekene for å få ned fjernlånet. Dette har ført til at nye [retningslinjer for fjernlån](#) ble satt i verk i juni 2023. Det er også gjort andre endringer blant annet i biblioteksøktjenesten for å få ned antallet bøker som fraktes mellom bibliotekene. Det er ikke noe mål for sektoren at materialet skal fraktes rundt fra bibliotek til bibliotek. Målet må være at lånerne skal få tilgang til materialet de trenger uten at det skal innebære store transportkostnader. Statlig finansiering av en generell bibliotektransport vil ikke bidra til dette, men derimot være en invitasjon til økt bruk av transporttjenester og mindre selvforsyning av etterspurt materiale.

3. Utvalg som evaluerer og følger opp nåværende og tidligere lesesatsinger med blikk på varige og langsiktige tiltak for å fremme lesing i hele befolkningen

Kunnskapsministeren anerkjenner representantenes målsetting om å fremme lesing, både i skolen og i hele befolkningen. Som også de peker på, viser resultater fra PISA, PIRLS og nasjonale prøver samlet sett at leseferdighetene blant norske elever går ned. Resultatene viser også at det er en markant økning i andel elever på de laveste mestringsnivåene og at leseglede går ned. Dette gir grunn til bekymring.

Elevens leseferdigheter er derfor et viktig satsningsområde for kunnskapsministeren, noe som for eksempel framkommer tydelig i Meld. St. 34 (2023-2024) *En mer praktisk skole*. Meldingen inkluderer en rekke tiltak for å bedre elevens leseferdigheter.

I forbindelse med leselyststrategien *Sammen om lesing*, som er et samarbeid mellom Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, lanserte regjeringen *Tid for lesing*, en ny nasjonal satsing som blant annet skal bidra til å styrke skolenes arbeid med leseopplæring og lesemotivasjon. Videre har regjeringen økt finansieringen for å styrke skolebibliotekene, styrket Nasjonalt lesesenter og tildelt ekstra midler til trykte læremidler de siste årene. Leselyststrategien inneholder også tiltak på barnehagenivå, med vekt på økt høytlesning i barnehagene og økt samarbeid med folkebibliotek for å sikre tilgang på bøker. Strategien bidrar også til å styrke arbeidet med litteratur på nynorsk, samiske språk og nasjonale minoritetsspråk, og øke tilgangen til litteratur på andre språk enn norsk. Formidling av variert litteratur styrkes også, blant annet gjennom Den kulturelle skolesekken. De siste årene har det også vært en tydelig økning i andelen lærere som har fordypning i norsk, matematikk og engelsk. I 2024-2025 hadde nesten 90 prosent av lærerne på 1.-7. trinn og over 80 prosent av lærerne på 8.-10. trinn hhv. 30 og 60 studiepoeng i norsk.

Når det gjelder lesing og skjermbruk nedsatte regjeringen skjermbrukutvalget som leverte sin innstilling 11. november 2024. Utvalget leverte et grundig og oppdatert kunnskapsgrunnlag på lesing og skjermbruk som følges opp i pågående prosesser. Blant annet skal mer bruk av trykte lærebøker bidra til bedre balanse mellom skjerm og bok i skolen.

Siden 2003 har det vært gjennomført en rekke nasjonale satsinger og strategier knyttet til lesing, skriving og skolebibliotek. Alle disse er evaluert og de har gitt oss et bredt kunnskapsgrunnlag om arbeid med lesing og skolebibliotek i skolen. Dette kunnskapsgrunnlaget har vært med på å bidra til hvordan vi jobber i dag med satsing på kollektiv kompetanseutvikling i barnehage og skole lokalt, og arbeid med grunnleggende ferdigheter, slik som lesing. Det er utarbeidet en rekke støtte- og veiledningsressurser rettet mot barnehager og skoler.

Utover de internasjonale og nasjonale undersøkelsene får nasjonale myndigheter viktig kunnskap om lesing og skolebibliotek gjennom ulike forskningsprosjekt og nasjonale sentre, spørningen *Spørsmål til Skole-Norge*, erfaringer fra tilskuddsordning for skolebibliotek og rapporter fra private og frivillige organisasjoner som har fått støtte til leseprosjekter fra Udirs tilskuddsordninger. Regjeringen vil i tillegg, som oppfølging av Meld. St. 34, innføre et nytt og bedre kvalitetsutviklingssystem som støtter opp under skolens brede mandat og tiltakene for mer og bedre læring i meldingen.

Vi som samfunn har et ansvar for å legge til rette for at barn og unge utvikler gode leseferdigheter og oppdager leseglede som varer livet ut.

Leselyststrategien *Sammen om lesing*, skal bidra til en mer helhetlig satsing fra KUD og KD på lesing og leselyst for barn og unge. Her understreker vi nettopp betydningen av en helhetlig tilnærming til lesing, hvor tiltak på tvers av sektorer må ha til hensikt å styrke hverandre. Både kunnskapsministeren og jeg mener vi har et godt og utfyllende kunnskapsgrunnlag fra henholdsvis utdanningssektoren og kultursektoren. Regjeringen har

allerede igangsatt mange og helhetlige innsatser for lesing i barnehager, skoler og biblioteker på bakgrunn av dette, og tiltakene bør få tid til å virke.

Leselyst, lesing og bibliotek henger tett sammen, og som nevnt over vil jeg i løpet av året ta stilling til hvordan bibliotekutviklingen skal tas videre fra 2026, når gjeldende bibliotekstrategi er avsluttet.

For øvrig viser jeg til komiteens flertall i Innstilling 14S 2024-2025, rammeområde 3, der komitéflertallet ber Kultur- og likestillingsdepartementet innhente erfaringer fra det svenske Läsrådet og det danske Bogpanelet og vurdere om et lignende tiltak vil være hensiktsmessig også i Norge.

På denne bakgrunn mener jeg det på nåværende tidspunkt ikke er behov for å sette ned et utvalg.

4. Nasjonal statistikk for skolebibliotek

Følgende svar er innhentet fra Kunnskapsministeren:

I forskriften om skolebibliotek står det at «Skolebiblioteket skal bidra til å utvikle språkferdighetene, leseferdighetene og evna til å tenke kritisk hos elevane, og til å jamne ut sosiale forskjellar. Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at elevane har tilgang til eit skolebibliotek eller eit anna bibliotek som er særskilt tilrettelagt for skolen. Biblioteket skal vere tilgjengeleg for elevane i skoletida, slik at biblioteket kan brukast aktivt i opplæringa på skolen.» Forskriften stiller dermed store krav til kvaliteten på skolebibliotekene.

Kunnskapsministeren mener det viktig å legge til rette for utvikling av gode skolebibliotek lokalt slik at kommunene kan ivareta kravene i forskriften. Regjeringen har derfor styrket tilskuddsordningen for personalressurser og kompetanseutvikling i skolebibliotek kraftig de siste årene. Samtidig er det viktig med god kunnskap om tilgang til og kvaliteten på skolebibliotekene, og vi følger med på utviklingen gjennom statistikken vi får i Grunnskolenes informasjonssystem (GSI) og informasjonen vi får gjennom *Spørsmål til Skole-Norge*. Disse kildene dekker allerede mye av kunnskapsbehovet vi har om skolebibliotek.

I GSI rapporterer kommunene om tilgang til skolebibliotek i grunnskolen og antall timer skolebiblioteket er åpent i uka. Kommunene legger inn en stor mengde informasjon i GSI, og det er viktig at vi ikke overbelaster kommunene med rapporteringskrav, jf også intensjonene i tillitsreformen.

For å få utfyllende kunnskap om skolebibliotek i grunnskole og videregående opplæring, har vi i 2018, 2020 og 2024 stilt spørsmål til grunnskoler og videregående skoler, kommuner og fylkeskommuner om skolebibliotek gjennom *Spørsmål til Skole-Norge*. Her får vi nyttig informasjon blant annet om tilgang til skolebibliotek, bemanning, utdanning hos skolebibliotekansvarlig, kommunens planer for skolebibliotek og skolebibliotekets funksjon i

henhold til forskriften (plan for aktiv bruk av skolebiblioteket i opplæringen, stimulere lesing og leselyst, kritisk tenkning med mer).

Kunnskapsdepartementet planlegger å stille spørsmålene med jevne mellomrom i årene framover, for å få kunnskap om tilgang til og kvalitet i skolebibliotek i grunnskolen og videregående skole. Rapporteringer og erfaringer fra tilskuddsordningen til skolebibliotek vil også kunne bidra til kunnskapsgrunnlaget.

5. Modell for utlån av digitale medier fra Nasjonalbiblioteket

I forbindelse med behandlingen av bokloven våren 2023 vedtok Stortinget et anmodningsforslag om å utrede om det er mulig å fastsette bestemmelser for folkebibliotekene om digitalt utlån av digitale verk. Anmodningsvedtaket ble også omtalt i utvidet nasjonal bibliotekstrategi.

Som et resultat av anmodningsvedtaket bestilte Kultur- og likestillingsdepartementet en juridisk utredning av mulighetsrommet for norske myndigheter til å fastsette nasjonale bestemmelser om digitalt utlån av digitale verk i folkebibliotek fra professor Torger Kielland ved Universitet i Bergen.

I juni 2024 forelå *Utredning om digitale utlån fra folkebibliotek*. Ifølge utredningen kan innkjøpte digitale eksemplarer av digitale bøker lånes ut digitalt, uavhengig av avtalte utlånsbegrensninger. En slik utlånsordning krever ikke lov- eller forskriftsendring. EU/EØS-retten åpner derimot ikke for en lovbestemmelse om leveringsplikt av eksemplar for digitalt utlån.

I januar 2022 la Rambøll etter oppdrag fra Nasjonalbiblioteket fram rapporten *Evaluering av modellene for utlån av e-bøker*. Her ble både modellen for e-bøker og e-lydbøker evaluert. Konklusjonen var at ordningene ikke fungerte spesielt godt for folkebibliotekene. Både folkebibliotekene, fylkesbibliotekene og leverandørene er enige om at dagens modeller for innkjøp av e-medier har stort forbedringspotensial. Det er flere som mener de fungerer dårlig enn som mener de fungerer godt.

Jeg er allerede i prosess med å vurdere hvilke virkemidler som kan benyttes for å bedre tilgangen på digitale bøker i bibliotek, herunder om Nasjonalbiblioteket bør gis i oppdrag å komme med en ny anbefaling for utlån av e-bøker og digitale lydbøker i folkebibliotek i samråd med forleggerne.

Med hilsen

Lubna Jaffery